

Michał Rzeszewski

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej UAM
mrz@amu.edu.pl
ID <https://orcid.org/0000-0002-2170-335X>

Wprowadzenie – cyfrowe geografie czasu pandemii

Pandemia COVID-19 to niezaprzeczalna tragedia dla wielu ludzi i globalny dramat rozgrywający się na wielu poziomach i w wielu skalach, zarówno przestrzennych, jak i czasowych. Trudno sobie wyobrazić sferę życia, która nie została w ten czy inny sposób dotknięta zmianami. Dotyczy to również świata nauki, przed którym stoją liczne wyzwania w sferach prywatności, mobilności, dydaktyki i prowadzenia badań. Wysyłając zaproszenie do składania tekstów do numeru specjalnego poświęconego czasowi pandemii, zdawałem sobie sprawę, że codzienna negocjacja nowych warunków przestrzennych jest dla każdego z nas zajęciem pochłaniającym ogromne ilości czasu i wysiłku. Jednocześnie jest to czas bez precedensu, w którym istnieje niecodzienna możliwość obserwacji zjawisk społeczno-przestrzennych modyfikowanych zaistniałą sytuacją – także tych wcześniej nieznanymi, powstających na skutek obecności technologii cyfrowych w naszym codziennym życiu. W tych wyjątkowych okolicznościach każdy z nas, naukowców, musi dokonywać etycznego wyboru pomiędzy wykorzystaniem tego czasu i okazji na zgłębianie i studiowanie nowych problemów badawczych a niesieniem pomocy potrzebującym (wśród których mogą być nasi najbliżsi) na inne, być może lepsze sposoby, choć rzadko związane z naszą pracą i pasją. Jest to kwestia, którą należy rozpatrywać indywidualnie, również w kontekście prowadzonych badań – warto tu zwrócić uwagę na specjalne wydanie czasopisma „Dialogues in Human Geography”, w którym wezwanie do zgłaszania się z tekstami na temat COVID-19 spotkało się z silną krytyką (Rose-Redwood 2020). Mając to na uwadze tym bardziej jestem wdzięczny za współpracę Autorkom i Autorom, których teksty mam przyjemność przedstawiać w niniejszym krótkim opisie.

Numer czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna”, który mają Państwo przed sobą, poświęcony jest w znacznej części cyfrowym zjawiskom związanym z geografiami pandemii. Zjawiska te są wyraźnie podkreślone i uwidocznione przez procedury dystansowania społecznego oraz wszechobecność cyfrowych platform i technologii, a także towarzyszących im cyfrowych geografii.

Technologie cyfrowe wkroczyły podczas pandemii w codzienny świat na niespotykaną dotychczas skalę, stając się nieodłączną częścią doświadczenia wielu ludzi – często również w sposób narzucony i nieproszony. Doświadczamy bezpośrednio tego, co Bernard Stiegler nazywa *pharmakonem* – technologii będącej jednocześnie lekarstwem na problemy bieżącej sytuacji i trucizną niosącą nowe wyzwania społeczne. Jest to niepowtarzalna okazja, aby zastanowić się nad sposobem, w jaki cyfrowe technologie kształtują, reprezentują, tworzą i zapośredniczają przestrzenie i miejsca. Jest to również okazja do nowego spojrzenia na cyfrowe geografie mobilności i zachowań przestrzennych, pracy i wypoczynku, państw i regionów, stosunków społecznych i podziałów klasowych, płci i rasy – i wielu innych. Jest to wreszcie dobry moment na przemyślenie miejsca geografii cyfrowej w naukach społecznych – nie w kontekście nowej subdyscypliny, ale w duchu koniecznej obecności cyfrowych problemów badawczych w szeroko rozumianych badaniach związanych z przestrzenią (Ash i in. 2018).

Udało się nam wspólnie zebrać cztery artykuły podejmujące temat przewodni numeru¹. Trzy z nich w bezpośredni sposób poruszają temat cyfrowych form komunikacji w czasie pandemii i wątku przestrzennego związanego z modyfikacją i tworzeniem nowych relacji sąsiedzkich. Krzysztof Janc i Wojciech Jurkowski opisują ciekawy przypadek rad osiedli we Wrocławiu, które stanęły przed nową rolą i wyzwaniem organizacji społeczności lokalnych za pomocą mediów społecznościowych – Facebooka. Wątek organizacji pomocy sąsiedzkiej, choć w skali jednej dzielnicy Poznania, podejmuje też Tomasz Sowada. Tutaj również, jak w przypadku pierwszego artykułu, wykorzystywany jest Facebook. Dokładna analiza postów pozwoliła autorowi na zaproponowanie typologii funkcji pełnionych przez posty członków wybranej internetowej społeczności w kontekście relacji sąsiedzkich. Maria Paluszkiwicz i Artur Olejniczak przyglądają się z kolei w swoim artykule mechanizmom i nowym formom pomocy sąsiedzkiej, nie tylko podtrzymywanym dzięki komunikacji internetowej, ale przez nie tworzonym i inicjowanym. Wydaje się, że te trzy artykuły pozwalają w dość różnorodny sposób spojrzeć na zagadnienie komunikacji przestrzennej – czyli opartej na relacjach przestrzennych i związanej z nimi. Być może mamy do czynienia z nowym zjawiskiem wywołanym pojawieniem się pandemii, a być może jest to tylko wzmocnienie pewnego trendu obecnego już wcześniej. Bieżąca sytuacja unaocznia bowiem nowe geografie sąsiedztw i społeczności, powiązanych w równej mierze bliskością w przestrzeni materialnej, jak bliskością wspólnych profili w sieci mediów społecznościowych. W czwartym z artykułów, napisanym przez wyżej podpisanego wraz z Leightonem Evansem, autorzy próbują przyjrzeć się geograficznemu aspektowi mediów wirtualnej rzeczywistości. Sugerują w nim, że analiza języka, jakim gracze VRChat opisują swoje w nim przebywanie, pozwala przypuszczać, że wirtualne światy mogą w pewnym stopniu zastąpić fizyczne miejsca, produkując podobnie jak one uczucie psychologicznego przywiązania (*place attachment*). Jest to naszym zdaniem zjawisko wyraźnie uwidocznione w okresie pandemii,

¹ Znaczące jest to, że początkowo otrzymaliśmy znacznie liczniejsze deklaracje chęci przystania do tekstu, jednak zmiany zarówno globalnej, jak i indywidualnej sytuacji pandemicznej zmusiły kilku Autorów i Auterek do wycofania manuskryptów.

gdy szereg graczy szuka w grach tego typu brakujące przestrzenności doznań i doświadczeń. Numer uzupełniają dwa artykuły – Karoliny Stojczew oraz Pauliny Szulc-Fischer, tematycznie związane z dotychczas przeważającą, regionalną tematyką czasopisma, a dzięki którym udało nam się zamknąć bieżący numer mimo przeszkód, jakie stawiała nam sama pandemia.

Mam nadzieję, Droga Czytelniczko i Drogi Czytelniku, że znajdziesz wśród przedstawianych tu tekstów chwilę intelektualnej inspiracji i wytchnienia. Wszak dla wielu z nas sposobem na radzenie sobie z trudną sytuacją jest właśnie intensywne prace. Zamieszczone w tym tomie artykuły pokazują zaś, że czas pandemii stawia przed nami wiele pytań badawczych, związanych ze zmieniającą się rolą przestrzeni i miejsc w cyfrowym świecie, mogących stać się zarzewiem ważnych badań i interesujących odkryć. Czego Wam i sobie życzę.

Literatura

- Ash J., Kitchin R., Leszczynski A. 2018. Digital turn, digital geographies? *Progress in Human Geography* 42, 25–43 (<https://doi.org/10.1177/0309132516664800>).
- Rose-Redwood R., Kitchin R., Apostolopoulou E., Rickards L., Blackman T., Crampton J., Rossi U., Buckley M. 2020. Geographies of the COVID-19 pandemic. *Dialogues Hum Geogr.* (<https://doi.org/10.1177/2043820620936050>).